

بررسی رابطه اعتماد اجتماعی با ویژگی شخصیت برونگرایی

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (سال ششم)
شماره ۲۲ / زمستان ۱۳۹۹ / ص ۱۹۲-۲۰۱

زینب غفوریان^۱، شکوفه متقی^۲، فاطمه باقریان^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

^۲ استادیار، گروه آموزشی روانشناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران

^۳ استادیار، گروه آموزشی روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

نویسنده مسئول:

شکوفه متقی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی رابطه اعتماد اجتماعی با ویژگی شخصیت برون گرایی است. روش جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، کتابخانه‌ای و اینترنتی است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی تهران است که در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ مشغول به تحصیل بودند و نمونه پژوهش شامل ۷۰ نفر می‌باشد که نیمی از آن پسر و نیم دیگر دختر هستند. روش پژوهش حاضر غیر احتمالی و از نوع دردسترس است. ضریب همبستگی پژوهش از طریق ضریب همبستگی پیرسون ۰/۴۱ به دست آمد و نمرات تی به دست آمده از آزمون تی در اعتماد اجتماعی و ویژگی شخصیتی برون گرایی به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۳ می‌باشد. با توجه به یافته‌های پژوهش نتایج نشان داد که بین اعتماد اجتماعی و ویژگی شخصیت برون گرایی همبستگی مثبت وجود دارد؛ به این معنی که هرچه این ویژگی در افراد برجسته‌تر باشد؛ اعتمادشان به دیگران نیز بیشتر خواهد شد. این امر برای هر دو جنس مذکر و مونث صدق می‌کند و نیز بین پسران و دختران در میزان اعتماد اجتماعی و برون گرایی تفاوت معناداری وجود ندارد.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، برون گرایی، ویژگی شخصیتی

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و یکی از ویژگی‌های فطری او تمایل به زندگی اجتماعی می‌باشد. در جهت ارضای این نیاز فطری، انسان ناچار به برقراری ارتباط با دیگران بوده تا در پرتو این روابط، به رفع نیازها و مشکلات خود و دیگران نایل گردد [۱]. وقتی انسان دچار انزوای اجتماعی می‌شود، احتمال اینکه به اعتیاد و سایر آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی رو بیاورد و حتی اینکه اقدام به خودکشی نماید، بالا می‌رود و این امر تبعات منفی زیادی برای فرد و جامعه به دنبال خواهد داشت. این موضوع و نگرانی‌های موجود درباره کاهش روابط اجتماعی به کرات در ادبیات جامعه‌شناسی و روانشناسی کلاسیک و معاصر مشاهده شده تا اهمیت این مسئله و پرداختن به آن را روشن سازند. بنابراین انسان برای ادامه حیات اجتماعی خود، ناچار به برقراری ارتباط با دیگران بوده و یکی از پیش فرض‌های مهم و اساسی این ارتباطات، وجود اعتماد اجتماعی است. اعتماد به معنای نظر مطلوب شخص در ارتباط با افراد جامعه است که می‌تواند سبب رشد و تسهیل روابط اجتماعی فرد با دیگران شود [۲]. کیدنز اعتماد را اتکاء یا اطمینان به نوعی کیفیت یا صفت یک شخص یا اطمینان به یک حقیقت، گفته است [۳]. اعتماد در واقع، تمایل شخص به پذیرش و خطر کردن در یک موقعیت اجتماعی است. مبتنی بر این فرض که دیگران به یک شیوه قابل انتظار و حمایت‌گرا رفتار خواهند کرد [۴]. اعتماد اجتماعی نیز قبول ریسک رویارویی و ارتباط با دیگران است با این تصور که آن گونه که انتظار می‌رود رفتار خواهند کرد. اعتماد اجتماعی باوری است که اعضای جامعه به همدیگر می‌توانند داشته باشند. اعتماد برای مردم در زندگی با یکدیگر، همکاری، رفتار و تلاش هماهنگ، ضروری است. روزانه، افراد با موقعیت‌های اجتماعی متعددی روبرو می‌شوند که لازمه آن اعتماد است؛ اما بخاطر اینکه رفتار دیگران تا حدی غیر قابل پیش‌بینی است به منظور کار در بافت اجتماعی و حفظ روابط سالم، افراد به اعتماد نیاز دارند [۵]. امروزه با گسترده شدن دامنه فعالیت‌ها و روابط انسانی، در زمانی که از جوامع مبتنی بر سرنوشت به سمت جوامعی که رشد و تحولشان به واسطه عامل انسانی میسر می‌شود، در حال حرکت هستیم، به علت گسترش نقش‌ها و ابهامات موجود در آن، مقابله با تهدیدهای روزافزون زندگی اجتماعی جدید و محافظت از خود در برابر خطرات آن، سازگار شدن با حضور فراگیر غریبه‌ها، مبهم بودن و پیچیدگی هرچه بیشتر نهادها و سازمان‌ها، ضرورت سپردن بخشی از کارهایمان به مسئولینی که ممکن است برایمان ناشناخته باشند (درجهت داشتن زندگی بهتر) و همچنین به علت افزایش گزینه‌های انتخابی که پیش‌بینی‌پذیری تصمیمات دیگران و به تبع آن سازگار شدن با این تصمیمات را کاهش داده است، مفهوم اعتماد بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و اهمیت آن در جوامع معاصر به دلایلی که ذکر شد، در مقایسه با جوامع سنتی افزایش یافته است [۶]. از طرفی بی‌اعتمادی نیز تبعاتی مانند: فرسایش سرمایه اجتماعی، گسستن پیوندها و از بین رفتن شبکه روابط بین فردی، به همراه دارد که منجر به جدایی اعضای جامعه از یکدیگر و گسترش بی‌اعتنایی و جهل‌همگانی می‌شود [۷]. به اعتقاد پولنز اعتماد گرایشی است مبتنی بر یادگیری که در ابتدای کودکی شکل گرفته و حتی در آینده افراد نیز اثرگذار است. این روند به صورت تدریجی و تحت تأثیر تجربیات دوران کودکی برای همیشه ماندگار می‌شود، وی استدلال می‌کند ما اعتماد نخستین خود را در زندگی با والدین خود می‌آموزیم و نه در مراحل بعدی زندگی و به صورت متقابل [۴]. زومکا معتقد است: "نشانیان شخصیتی خلق‌و‌خو اخلاقی است که در فرد وجود دارد و به طور مستقیم در تولید عمل اعتماد اثرگذار هستند و وقتی در سطح گسترده و در جامعه به آن پرداخته می‌شود تحت عنوان خلیات اجتماعی از آن یاد می‌گردد. خلیات اجتماعی شامل: نشانیان شخصیتی انگیزه اعتماد کردن، فعال‌گرایی، خوش‌بینی، جهت‌گیری معطوف به آینده، سطح بالای آرزوها و جهت‌گیری معطوف به موفقیت می‌شود. در مقابل انفعال‌گرایی، حال‌گرایی، جهت‌گیری تقلیدی، سطوح پایین آرزوها و هم‌نوایی، نشانیان شخصیتی هستند که موجب ظهور فرهنگ اعتماد و بی‌اعتمادی می‌شوند و از طریق تقلید، همانندسازی و تایید متقابل افزایش می‌یابند [۷]."

یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم در حوزه روانشناسی شخصیت است که برای شناخت دقیق مفهوم آن لازم است ریشه آن را مورد توجه قرار دهیم. شخصیت برگرفته از واژه لاتین (Persona) است؛ به معنای نقابی که هنرپیشه‌ها در هنگام اجرای نمایش به صورت خود می‌زدند. بنابراین، پرسونا به ظاهر بیرونی فرد که قابلیت نمایش در انتظار عمومی را داشت؛ اشاره می‌کرد. اگر شخصیت را صرفاً بر اساس ریشه آن بخواهیم تعریف کنیم که بیانگر جنبه‌هایی از فرد است که دیگران قادر هستند آن را ببینند؛ در این صورت، شخصیت برحسب تأثیری که انسان بر دیگران می‌گذارد و آن چه که به نظر می‌رسد باشد؛ تعریف خواهد شد. اما آیا منظور ما از شخصیت فقط همین است؟ خیر. قطعاً چیزی بیش از آنچه گفته شد را در بر می‌گیرد. به عبارتی شخصیت علاوه بر اینکه ویژگی‌های جسمانی و ظاهری را شامل می‌شود، خصوصیات اجتماعی، ذهنی و هیجانی زیادی را که فرد می‌تواند آن‌ها را از چشم دیگران پنهان کند؛ نیز در بر می‌گیرد. این خصوصیات هرچند که می‌توانند با توجه به موقعیت تغییر کرده و انعطاف‌پذیر باشند، کلیت شخصیت را نسبتاً پایدار و قابل پیش‌بینی می‌سازند. برخی از این خصوصیات شخصیتی در افراد مشابه و مشترک است و برخی دیگر خاص هر فرد بوده و او را متمایز از دیگران می‌سازد [۸]. در کل می‌توان شخصیت را این گونه تعریف کرد: شخصیت مجموعه‌ای از ویژگی‌های منحصر به فرد و نسبتاً دائمی شخص می‌باشد که به رفتار او ثبات و فردیت می‌بخشد [۹]. در روان‌شناسی اجتماعی منشأ اعتماد اجتماعی، در شخصیت افراد جستجو می‌شود. اعتماد معمولاً مربوط به ظرفیت شخصی برای اتکاء و وابستگی یا ایجاد اطمینان در دقت، اعتبار و رفتار شخص دیگر می‌باشد [۱۰]. نتایج پژوهش گازمن و همکاران

(۲۰۲۰) نشان می‌دهد که عوامل ژنتیکی و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند بر اعتماد اجتماعی افراد اثر گذار باشد، به عنوان نمونه فردی که تجربه پذیری بالایی داشته باشد، تمایل به کنجکاوی و استقبال در برابر ایده‌ها و تجربیات جدید را دارد، و به واسطه همین ذهن باز و بردباری، به افراد دیگر اعتماد پیدا می‌کند [۱۱]. به نظر گوردن آلپورت، شخصیت، سازمان پویایی در درون فرد است که از سیستم‌های روانی- جسمانی تشکیل شده و رفتار و افکار مشخصه او را تعیین می‌کند. مفاهیم اصلی این تعریف به شرح زیر می‌باشد: سازمان پویا بر رشد سازمان یافته و نه رشد تصادفی شخصیت دلالت می‌کند. روانی- جسمانی نشان می‌دهد که شخصیت متشکل از ذهن و بدن است و امری صرفاً ذهنی یا صرفاً جسمانی نیست. رفتار و افکار مشخصه یعنی انسان هر فکری که می‌کند و هر کاری که انجام می‌دهد خاص خودش است پس او موجودی یگانه و بی همتاست. تعیین می‌کند به معنی آن است که تمام جنبه‌های شخصیت فرد به هدایت افکار یا رفتار خاصی از او می‌پردازند. آلپورت اولین کسی بود که صفات شخصیت را شیوه‌های واکنش نشان دادن به محرک‌های محیطی به صورت مشابه در نظر می‌گرفت و ویژگی‌های صفت را در موارد زیر خلاصه کرد: ۱- صفات شخصیت واقعی بوده و نمی‌توان آن‌ها را امری فرضی یا برچسب‌هایی برای توجیه رفتار دانست. ۲- صفات نه تنها در واکنش به محرک‌های خاص به وجود می‌آیند؛ بلکه خود، برانگیزاننده انسان در جهت یافتن محرک‌های مناسب بوده و رفتار او را تعیین می‌کنند. ۳- قابلیت اثبات تجربی صفات وجود دارد به گونه‌ای که با مشاهده رفتار فرد که نشان می‌دهد پاسخ‌های وی به محرک‌های مشابه در طول زمان ثابت است؛ می‌توان وجود آن را اثبات نمود. ۴- صفات به هم مرتبط بوده و با هم، هم‌پوشانی دارند. ۵- صفات بسته به موقعیت قابلیت تغییر دارند [۸]. به طور کلی ویژگی‌های شخصیت را می‌توان الگوهای پایدار افکار، احساسات و رفتارهایی که فرد در ارتباط با دیگران برقرار می‌کند، نحوه تفکر او نسبت به خود و محیط پیرامونش و اثری که این‌ها در زمینه‌های فردی و اجتماعی وی می‌گذارند؛ قلمداد کرد [۱۱]. هرچند ویژگی‌های شخصیتی افراد منحصر به فرد است اما همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد، شباهت‌هایی نیز بین آن‌ها وجود دارد که بر اساس همین شباهت‌ها، طبقه‌بندی‌های مختلفی درباره آن‌ها صورت گرفته است.

یکی از طبقه‌بندی‌های رایج در این زمینه که توسط کارل یونگ، صورت گرفته و برحسب توجه غالب افراد به دنیای بیرون یا دنیای درون است و روانشناسان دیگری مثل آیزنک نیز، درباره آن بررسی‌هایی انجام داده و نظریه‌پردازی کرده‌اند، طبقه‌بندی ویژگی‌های شخصیتی به دو نوع برون‌گرایی و درون‌گرایی است که در یک طیف دو قطبی قرار می‌گیرند. یونگ معتقد است همه افراد قابلیت هر دو ویژگی شخصیتی ذکر شده را دارند اما فقط یکی از آن‌ها در شخصیت‌شان مسلط شده و با آن خو می‌گیرند. ویژگی مسلط، در بخش هشیار فرد جای گرفته و افکار و رفتار او را هدایت می‌کند و ویژگی غیرمسلط، در بخش ناهشیار فرد قرار گرفته و به صورت غیرمستقیم و در زمان‌هایی خاص بر رفتار وی اثر می‌گذارد. عشق یک فرد برون‌گرا نسبت به یک فرد درون‌گرا مثالی برای این امر می‌باشد [۸]. زمانی که فرد توجه شدیدی به امور خارج داشته باشد به طوری که افعال و اعمال ارادی و اساسی وی تحت تأثیر این عوامل خارجی قرار گیرد، برون‌گرایی نامیده می‌شود. در واقع برون‌گرایی، به یدک کشیدن دیدگاهی عینی و خارجی توسط فرد است [۱۲]. او معتقد است اگر انرژی روانی انسان به سمت دنیای خارج هدایت شود؛ فرد برون‌گرا بوده و اگر متوجه دنیای درونی فرد باشد؛ همان‌طور که از اسمش پیداست، درون‌گرا خواهد بود [۸]. کاستا و مک کری، پنج عامل بزرگ شخصیت را تحت عنوان "نئو" این گونه معرفی کرده‌اند: ۱- وظیفه شناسی: قابل اعتماد بودن، سخت کوشی و دقیق بودن ۲- توافق پذیری: تحمل و صبوری در مقابل تحریک پذیری و ستیزه جویی ۳- برون‌گرایی که ویژگی‌هایی مانند: پرانرژی بودن و تمایل بالا به برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران ۴- روان گسستگی شامل: نگرش‌های ضد اجتماعی و رفتارهای قانون شکنی ۵- گشودگی یا تجربه پذیری: خلاقیت، استعداد و خلاف عرف بودن در برابر سر به راه و مطیع بودن [۱۳]. آیزنک نیز سه بُعد را برای شخصیت در نظر می‌گیرد: ۱- برون‌گرایی در برابر درون‌گرایی ۲- روان‌رنجورخویی در برابر ثبات هیجانی ۳- روان‌پیش‌خویی در برابر کنترل تکانه. او معتقد است این ابعاد و صفات مربوط به آن‌ها با وجود تجربیات مختلفی که انسان‌ها در طول زندگی‌شان دارند، از کودکی تا بزرگسالی ثابت می‌ماند؛ مثلاً کودک برون‌گرا در بزرگسالی نیز برون‌گرا خواهد بود. تعریف عملیاتی برون‌گرایی نیز در این مطالعه به این صورت است که متغیر برون‌گرایی با شاخص‌هایی نظیر فعال بودن (مانند: من ترجیح می‌دهم در جاهایی باشم که قانون فعالیت و عمل است)، پر حرف بودن (من واقعا از صحبت کردن با دیگران لذت می‌برم)، خوش‌بینی (من آدم خوشحال و امیدواری نیستم)، معاشرتی و اجتماعی بودن (دوست دارم همیشه افراد زیادی دور و برم باشند)، با انرژی بودن (من خودم را آدم خیلی شنگول و سرزنده‌ای می‌دانم) و سلطه‌گری (من ترجیح می‌دهم دنبال کارهای خودم را بگیرم تا اینکه رهبر دیگران باشم) سنجیده می‌شود. به‌طور کلی برون‌گرایان افرادی معاشرتی، اجتماعی، دوستدار مردم و حضور در کنار آن‌ها، متمایل به شرکت در فعالیت‌های گروهی و مهمانی‌ها، فعال و دوستدار تحرک، قاطع، پر انرژی و سرزنده، جسور و جراتمند، سلطه‌گر، خطرجو، بی‌خیال، هیجان‌خواه، خوش‌بین و امیدوار به موفقیت در آینده، با محبت و مهربان، خون‌گرم و اهل گفت‌وگو و بذله‌گویی می‌باشند. آن‌ها به دنیای بیرون گرایش دارند، در تنهایی احساس کمبود می‌کنند، دوستان زیادی دارند و به دیگران لبخند بیشتری هدیه می‌دهند، اما درون‌گرایان دارای ویژگی‌هایی متضاد با آن‌چه در بالا گفته شد می‌باشند؛ مثلاً آن‌ها افرادی غیر اجتماعی، تودار، منفعل، کناره‌گیر و متمرکز بر دنیای درونی خود هستند [۱۴-۱۵-۱۶]. از آنجایی که بین ساختار مغزی این دو گروه تفاوت وجود دارد و انتقال‌دهنده‌های عصبی مغز برون‌گرایان، بیشتر نوراپی نفرین و انتقال‌دهنده‌های عصبی مغز درون‌گرایان، بیشتر اپی

نفرین و سروتونین ترشح می‌کنند؛ معمولاً افراد برون‌گرا پاداش‌ها و افراد درون‌گرا تنبیهات را بزرگنمایی می‌کنند [۱۶]. طبق بررسی‌هایی که آیزنک انجام داده، به علت پایین‌تر بودن سطح پایه انگیزش‌گری مغز برون‌گرایان نسبت به درون‌گرایان، آن‌ها به تحرک و برانگیختگی بیشتری نیاز داشته و فعالانه آن را جست‌وجو می‌کنند [۸]. یافته‌های پژوهش ادریسی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد بین میزان اعتماد اجتماعی با گونه‌های شخصیتی برون‌گرایی، انسجامی و شناختی در سه گروه استادان، کارکنان و دانشجویان دانشگاه معنادار و رابطه آنها به صورت مثبت و مستقیم است [۷].

با توجه به گسترش مراکز آموزش عالی و دانشگاهی کشور و افزایش تعداد داوطلبان برای شرکت در این مراکز، گسترش مشاغل که عنصر اعتماد در آن‌ها بسیار مهم است، توسعه شهرنشینی، گسترش تغییرات اجتماعی به‌خصوص تغییرات جمعیتی و دلایل دیگری که تعاملات فرد با دیگران ناآشنا را ضروری می‌سازد و از آنجایی که در جامعه دانشگاهی ایران پژوهش‌هایی که به مفهوم اعتماد اجتماعی یا ویژگی‌های شخصیتی به‌خصوص ویژگی شخصیتی برون‌گرایی پرداخته‌اند؛ روند روبه‌رشدی داشته است؛ ولی، کمتر پژوهشی به بررسی رابطه این دو متغیر با هم پرداخته و نیز کمتر پژوهشی این دو متغیر را در دانشجویان مورد بررسی قرار داده است؛ مقاله حاضر به بررسی این دو متغیر در نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی تهران پرداخته و در راستای آن سؤالات زیر را مطرح می‌کند: ۱- آیا میزان اعتماد اجتماعی در دو گروه دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری دارد؟ ۲- آیا میزان ویژگی شخصیتی برون‌گرایی در دو گروه دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری دارد؟ ۳- آیا اعتماد اجتماعی با ویژگی شخصیتی برون‌گرایی همبستگی معنی‌داری دارد؟ بنابراین مطالعه حاضر، به منظور پاسخگویی به سؤالات بالا صورت گرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود. جامعه آماری متشکل از کلیه دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی تهران بود که در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ مشغول به تحصیل بودند و به شیوه در دسترس نمونه‌ای ۷۰ نفری از میان آن‌ها انتخاب گردید. ۳۵ نفر از شرکت‌کنندگان زن و ۳۵ نفر دیگر مرد بودند. میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۲۲/۷۹ سال با انحراف استاندارد ۲/۳ و دامنه سنی آن‌ها ۱۸ تا ۲۷ سال بود. در این پژوهش از پرسشنامه سنجش اعتماد اجتماعی و سؤالات مربوط به عامل برون‌گرایی پرسشنامه شخصیتی پنج عاملی (NEO-FFI) به عنوان ابزار پژوهش استفاده به عمل آمد که در ادامه به شرح آن می‌پردازیم. از نظر زمانی نیز این پژوهش یک تحقیق مقطعی به شمار می‌رود که در یک برهه از زمان (بهار ۱۳۹۶) انجام گرفته است.

ابزار پژوهش:

الف) پرسشنامه سنجش اعتماد اجتماعی: این مقیاس توسط صفاری‌نیا و شریف و دیگر متخصصان مربوطه در سال ۱۳۸۹ براساس نظریه جانسون تهیه و تنظیم گردید و سپس از نظر مفهومی و دقت و به‌کارگیری کلمات معادل و جمله‌بندی مناسب، روایی محتوایی آن توسط چند تن از متخصصان روانشناسی مورد مقایسه و بازبینی قرار گرفت. برای رفع نواقص و و ابهامات مفهومی و رسیدن به ترکیب‌بندی سلیس و کم‌نقص‌تر، پرسشنامه توسط تعدادی از دانشجویان تکمیل گردید و از آن‌ها خواسته شد نظرات خود و کلمات و نکات مبهم را که احتمال دارد مخاطب را دچار اشتباه کند؛ علامت‌گذاری کرده و توضیح دهند. این پرسشنامه دارای ۲۵ گویه می‌باشد، ۵ مؤلفه‌ای که جانسون در اعتماد اجتماعی مؤثر می‌داند را در برمی‌گیرد و برای هر مؤلفه ۵ سوال در نظر گرفته شده است. نحوه پاسخ‌گویی به سؤالات به صورت لیکرتی بوده و شرکت‌کنندگان موظفند از بین گزینه‌ها که به ترتیب از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف درجه‌بندی شده‌اند؛ گزینه مناسب را انتخاب نمایند. سؤالات اختصاص داده شده به هر یک از ابعاد به ترتیب آمده؛ بدین معنی که سؤالات ۱ تا ۵ رفتار مبتنی بر اعتماد کردن، سؤالات ۶ تا ۱۰ تمایلات همکاری‌جویانه، سؤالات ۱۱ تا ۱۵ صراحت، سؤالات ۱۶ تا ۲۰ صداقت و سؤالات ۲۱ تا ۲۵ مؤلفه اطمینان را می‌سنجند. نمره‌گذاری گویه‌ها به این صورت است که به گزینه کاملاً موافق، نمره ۵؛ به گزینه موافق، نمره ۴؛ به گزینه نظری ندارم، نمره ۳؛ به گزینه مخالف، نمره ۲ و به گزینه کاملاً مخالف، نمره ۱ تعلق می‌گیرد. البته باید توجه داشت که سؤالات ۲، ۴، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۳ و ۲۴ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. بنابراین حداقل نمره برای هر فرد ۲۵ و حداکثر آن ۱۲۵ می‌باشد. برای سنجش پایایی پرسشنامه، صفاری‌نیا و شریف ابتدا پیش آزمونی از آن را روی ۵۰ نفر از دانشجویانی که عضو جامعه آماری بودند به صورت تصادفی اجرا کردند و سپس روی ۶۰۰ دانشجو دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز اجرا گردید. در نتیجه این اقدامات و در نهایت ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه اعتماد اجتماعی ۰/۹۵۴ و آلفای کرونباخ هر ۵ مؤلفه به ترتیب ۰/۹۷۱، ۰/۹۷۱، ۰/۹۶۶، ۰/۹۶۹ و ۰/۹۶۷ گزارش شده است.

ب) سؤالات مربوط به عامل برون‌گرایی از پرسشنامه شخصیتی پنج عاملی NEO-FFI: پرسشنامه نئو یکی از جدیدترین پرسشنامه‌های مربوط به ارزیابی ساخت شخصیت براساس دیدگاه تحلیل عاملی است. این آزمون، به لحاظ انعکاس ۵ عامل اصلی و به دلیل

بررسی‌های گوناگونی که در گروه‌های سنی و فرهنگ‌های مختلف روی آن صورت گرفته است، امروزه یکی از جامع‌ترین آزمون‌ها در زمینه ارزیابی شخصیت می‌باشد که هم برای افراد سالم و هم برای نمونه‌های بالینی کاربرد دارد. در سال ۱۹۸۵ پرسشنامه شخصیتی NEOPI-R (مک کری و کاستا) جانشین تست نشو شد و دارای دو فرم S و R بود که هر کدام شامل ۲۴۰ سوال پنج درجه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف می‌شدند و برای تمام سنین قابل استفاده بودند؛ با این تفاوت که فرم S بر اساس گزارش‌های شخصی و فرم R براساس گزارش‌های مشاهده‌گر بود. پرسشنامه‌ای که از آن به عنوان ابزار پژوهش در این تحقیق استفاده شده؛ فرم کوتاهی از پرسشنامه تجدیدنظر شده NEOPI-R است که توسط مک کری و کاستا در سال ۱۹۹۲ تنظیم گردید. این پرسشنامه شامل ۶۰ گویه می‌باشد که به علت تعداد کمتر سؤالاتی که دارد؛ اجرای آن نسبت به پرسشنامه NEOPI-R از لحاظ زمانی و هزینه مقرون به‌صرفه‌تر می‌باشد. این پرسشنامه ۵ بُعد شخصیت را که شامل روان‌نژندی (N)، برون‌گرایی (E)، انعطاف‌پذیری (O)، دلبذیر بودن (A) و مسئولیت‌پذیری (C) است، می‌سنجد و برای هر بُعد ۱۲ سؤال در نظر گرفته شده است. خرده‌مقیاس‌های آن از اعتبار بالایی برخوردار بوده و همبستگی بین آن‌ها زیاد است و از همه مهم‌تر، این آزمون برخلاف سایر آزمون‌های شخصیتی، انتقاد کمتری بر آن وارد شده است و سؤالات آن را هر فردی با داشتن حداقل سواد در حد تحصیلات بالاتر از دوره ابتدایی - می‌تواند جواب دهد. پاسخنامه این پرسشنامه نیز بر اساس مقیاس لیکرتی از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق تنظیم شده است که شرکت‌کنندگان می‌بایست گزینه مناسب را از میان این ۵ گزینه انتخاب نمایند. نمره‌گذاری آن به این صورت است که به گزینه کاملاً مخالف، نمره ۴؛ مخالف، نمره ۳؛ نظری ندارم، نمره ۲؛ موافق، نمره ۱ و کاملاً موافق نمره ۰ تعلق می‌گیرد. باید توجه داشت طبق کلید پرسشنامه برخی از سؤالات به صورت عکس حالت گفته شده نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسشنامه توسط مک کری و کاستا روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان آمریکایی به فاصله ۳ ماه اجرا گردید که ضرایب اعتبار آن بین ۰/۸۳ تا ۰/۷۵ به دست آمده است. اعتبار درازمدت این پرسشنامه نیز مورد ارزیابی قرار گرفته است. یک مطالعه طولانی ۶ ساله روی مقیاس‌های آزرده‌گی خویی، برون‌گرایی و باز بودن به تجربه، ضریب‌های اعتبار ۰/۶۸ تا ۰/۸۳ را در گزارش‌های شخصی و نیز در گزارش‌های زوجها نشان داده است. ضریب اعتبار دو عامل سازگاری و با وجدانی به فاصله ۲ سال به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۶۳ بوده است. در پژوهش آتش‌روز (۱۳۸۶) با استفاده از روش همسانی درونی، ضریب آلفای کرونباخ برای هریک از ۵ عامل روان‌نژندی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، سازگاری و وجدانی بودن به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۵۵، ۰/۲۷، ۰/۳۸ و ۰/۷۷ به دست آمده است. قابل ذکر است بگوئیم به علت اینکه در پژوهش حاضر هدف ما صرفاً سنجش رابطه اعتماد اجتماعی با ویژگی شخصیتی برون‌گرایی بود؛ تنها سؤالات مربوط به این عامل از پرسش نامه (NEO-FFI) انتخاب شد و در ادامه سؤالات اعتماد اجتماعی تحت عنوان بررسی رابطه اعتماد اجتماعی با برون‌گرایی آورده شد و در قالب یک پرسشنامه در اختیار نمونه ۷۰ نفری قرار گرفت.

یافته‌ها

برای مقایسه دو جنس در متغیرهای اعتماد اجتماعی و برون‌گرایی از آزمون تی مستقل استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول شماره ۲ ارائه شده است. همچنین جهت اطمینان از یافته‌ها از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه نیز استفاده گردید که به علت نتایج مشابهی که به دست می‌داد؛ از آوردن آن در این‌جا صرف نظر کردیم.

جدول ۲- آزمون تی مستقل برای معناداری تفاوت میانگین نمرات دو جنس از نظر اعتماد اجتماعی و برون‌گرایی

متغیرها	میانگین دانشجویان دختر	میانگین دانشجویان پسر	t	سطح معناداری (sig)
اعتماد اجتماعی	۸۵/۴	۸۵/۱	۰/۱۴	۰/۸۸
برون‌گرایی	۲۷/۲	۲۸/۵	-۱/۰۳	۰/۳

*P<0.01

همانطور که پیش‌تر گفته شد فرضیه اول ما این بود که بین دانشجویان دختر و پسر از نظر میزان اعتماد اجتماعی تفاوت معنی‌دار وجود دارد و فرضیه دوم ما نیز وجود تفاوت معنی‌دار بین دو جنس را از نظر برون‌گرا بودن بیان می‌کرد، اما با رجوع به جدول بالا می‌بینیم که با توجه به سطح معناداری ۰/۰۱ و فاصله اطمینان ۹۹ درصدی، هیچ کدام از این فرضیه‌ها تأیید نشده است؛ به این معنی که دانشجویان دختر و پسر از لحاظ میزان اعتماد اجتماعی که دارند و میزان برون‌گرا بودنشان مشابه هم می‌باشند و این دو متغیر در نمونه مورد نظر ما به عامل جنسیت مربوط نیست. جهت بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و ویژگی شخصیتی برون‌گرایی در آزمودنی‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که خلاصه نتایج آن در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- ضریب همبستگی پیرسون بین میزان اعتماد اجتماعی و ویژگی شخصیتی برون‌گرایی

کل آزمودنی‌ها	دانشجویان پسر	دانشجویان دختر	برون‌گرایی
۰/۴۱**	۰/۴۴**	۰/۴*	ضریب همبستگی (r)
۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۸	۰/۰۱۶	سطح معناداری (sig)
۷۰	۳۵	۳۵	تعداد افراد (N)

*P<0.05 **P<0.01

همان‌طور که در جدول بالا می‌بینیم، برای گروه دانشجویان دختر، گروه دانشجویان پسر و کل آزمودنی‌ها در سطوح معناداری مشخص شده؛ بین میزان اعتماد اجتماعی و میزان برون‌گرایی‌شان رابطه معنی‌داری وجود دارد و این همبستگی نیز مثبت و مستقیم است. در واقع هرچه ویژگی شخصیتی برون‌گرایی در افراد افزایش یابد، میزان اعتماد اجتماعی‌شان نیز بیشتر می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

هدف کلی پژوهش حاضر، تعیین رابطه اعتماد اجتماعی با ویژگی شخصیتی برون گرایی بود. نتایج پژوهش نشان داد که بین میزان اعتماد اجتماعی افراد و میزان برون گرایی شان رابطه مثبت معنی داری وجود دارد؛ به این معنی که هرچه این ویژگی در افراد برجسته تر باشد؛ اعتمادشان به دیگران نیز بیشتر خواهد شد. این امر برای هر دو جنس مذکر و مونث صدق کرده و در واقع برای هر فرد، فارغ از جنسیتی که دارد مطرح می شود. این یافته با یافته ادیسی و همکاران [۷] همسو می باشد. در پژوهشی که آن ها با عنوان رابطه اعتماد اجتماعی با گونه های شخصیتی انجام داده اند؛ رابطه اعتماد اجتماعی با گونه شخصیتی برون گرایی معنادار، مثبت و مستقیم به دست آمده است؛ به این معنی که با افزایش برون گرایی افراد، اعتماد اجتماعی شان نیز بیشتر می شود. هم چنین نتیجه به دست آمده با یافته های باقری زیاری [۱۲] همسو می باشد که در تحقیق خود روی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی بهزیستی شهرستان قائم شهر نشان داد که بین برون گرایی و قابلیت اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان همبستگی وجود دارد؛ به این معنی که هرچه دانشجویان برون گراتر باشند، قابلیت اعتماد در روابط بین فردی شان نیز بیشتر است. همچنین این یافته با رویکرد روانشناسی اجتماعی که منشاء اعتماد را در شخصیت افراد جستجو می کند؛ تطابق دارد. بنابراین در راستای افزایش اعتماد اجتماعی افراد (با توجه به کارکردهای آن) می توان در جهت پرورش این خصوصیت شخصیتی، با انجام تمریناتی مانند تمرین صحبت کردن در جمع، الگوگیری، تظاهر کردن، پرورش توانایی ها، افزایش مطالعه، بیان احساسات، نظرات و انتقادات، تلاش کرد.

از دیگر یافته های پژوهش عدم وجود تفاوت معنی دار، در میزان اعتماد اجتماعی و برون گرایی دو گروه دانشجویان دختر و پسر بود؛ در واقع دو جنس از نظر میزان اعتماد اجتماعی شان و برون گرا بودنشان مشابه هم بودند و این دو متغیر در تحقیق حاضر به عامل جنسیت مربوط نمی شود. این یافته با پژوهشی که توسط تاجیک اسماعیلی [۱۷] روی نمونه ای از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی تهران انجام گرفت و نشان داد که بین مردان و زنان دانشجو از نظر میزان اعتماد اجتماعی، تفاوت معنی داری وجود ندارد؛ همسو است. هم چنین با مطالعات انجام شده توسط عابدی و همکاران [۱۸] با موضوع بررسی رابطه ابعاد شخصیتی با جنس که نشان داد، بین دو جنس از نظر عامل برون گرایی تفاوت معنی داری وجود ندارد؛ همسو می باشد. اما تحقیقاتی هم بودند که نتایجی خلاف آن چه ما به دست آورده ایم؛ داشتند. در مطالعه آزاد ارمکی و کمالی (۱۳۸۳) میانگین مردان نسبت به زنان در بعد اعتماد به دیگران دور مثل هم محلی ها و هم شهری ها و... بیشتر برآورد شده است. در پژوهش چلبیانلو و گروسی فرشی [۱۹] و زارعی توپخانه [۲۰] میانگین پسران از نظر برون گرایی بیشتر از دختران به دست آمده است و تفاوت معنی داری در این زمینه بین آن ها وجود داشت. شاید بتوان دلیل این تفاوت نتایج را در گذر زمان و پیشرفت تکنولوژی و حضور گسترده تر زنان در جامعه جستجو کرد؛ به طور مثال از سال ۱۳۸۳ که تحقیق آزاد ارمکی و کمالی انجام شده تا به امروز در عرصه تکنولوژی پیشرفت های بسیاری صورت گرفته است که به توسعه فضاهای مجازی به عنوان بخشی از آن می توان اشاره کرد. امروزه ارتباط گیری مجازی بخش مهمی از زندگی افراد را به خود اختصاص داده است؛ فراگیری استفاده از این امکانات تنها مختص به مردان نبوده بلکه زنان نیز در این سیل کاربری از فضاهای مجازی قرار گرفته و با اعتماد کردن به دیگران که خود را با عضویت در گروه های مجازی مختلف، به اشتراک گذاشتن عکس های شخصی در صفحات مجازی، عضویت در شبکه های مختلف اجتماعی و غیره، نشان می دهد؛ در این راستا ابراز وجود می کنند. با توجه به اینکه تحصیلات یکی از شاخص های زمینه ای مهم برای گرایش به استفاده از برنامه های مجازی به شمار می رود و دانشجویان نیز قشر تحصیل کرده جامعه محسوب می شوند، این جلوه از اعتماد اجتماعی در میان آنان بیشتر به چشم می خورد؛ بنابراین احتمال عملکرد مشابه دانشجویان دختر و پسر در این زمینه افزایش می یابد، کما اینکه در تحقیق حاضر نیز چنین نتیجه ای حاصل شده است. علاوه بر موارد ذکر شده می توان بحث حضور گسترده تر زنان در جامعه به ویژه بازار کار را نسبت به گذشته پیش کشید. امروزه با تغییر ایدئولوژی و سبک زندگی افراد، افزایش تحصیلات، افزایش فشار اقتصادی، بالا رفتن سن ازدواج، تعداد کم فرزندان در خانواده و... که همه موارد ذکر شده زمینه را برای افزایش مشارکت زنان در عرصه اقتصادی فراهم می کنند؛ شاهد حضور گسترده تر آن ها در عرصه های مختلف جامعه هستیم [۲۱]. در نتیجه آن ها نیز پا به پای مردان به گسترش روابط و مشارکتهای اجتماعی خود پرداخته و با برآورد کردن معیار -هایی نظیر حضور در جمع، فعال بودن، صرف انرژی و غیره در برون گرا بودن به وضعیتی مشابه مردان رسیده اند که این امر نیز خود بر اعتماد اجتماعی آن ها اثر می گذارد.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود ضروری می دانند تا از دانشجویان عزیز دانشگاه شهید بهشتی تهران که در این فرآیند علمی ما را یاری کرده اند؛ نهایت سپاس را داشته باشند.

تعارض منافع

بدین وسیله نویسندگان مقاله تصریح می نمایند که هیچگونه تعارض منافی در قبال مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع مالی

این پژوهش بدون حمایت مالی سازمان یا مؤسسه‌ای انجام شده است.

منابع

- [1] کفاشی، مجید و آزاده، نادر. (۱۳۸۸). عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان اعتماد اجتماعی در بین اعضای هیأت علمی. پژوهش‌نامه علوم اجتماعی. ۱۳(۱): ۸۹-۱۱۶.
- [2] Allahyarahmadia, R., & Homayouni, A. (2014). Investigation the role and effect of social trust in societies based on sociological theories. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 4(5), 614-618.
- [3] کامران، فریدون؛ غیثیان، علی؛ اختر محقق، مهدی (۱۳۹۷). بررسی میزان اعتماد اجتماعی به شبکه‌های مجازی آنلاین. فصلنامه تحقیقات رسانه. ۲(۱): ۳۱-۵۲.
- [4] یعقوبی، ابوالقاسم؛ عبدالحی مقدم، مریم؛ علیزاده، گلاویژ. (۱۳۹۴). پیش‌بینی اعتماد اجتماعی بر اساس سبک‌های دلبستگی و پنج عامل شخصیت در بین دانشگاه‌بوعلی سینا همدان. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی. ۱۰(۴): ۸۷-۱۰۰.
- [5] صیدی، ستار، احمدیان، حمزه، صفاری نیا، مجید. (۱۳۹۸). پیش‌بینی رفتار جامعه‌پسند بر اساس اعتماد اجتماعی و دیدگاه‌گیری اجتماعی. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی. ۲۰(۳): ۱۱-۲۱.
- [6] بختیاری، مهدی. (۱۳۹۳). اعتماد اجتماعی. برگرفته از سایت (<http://www.pajoohe.net/fa/index.php?Page=definition&UID=44017>).
- [7] ادریسی، افسانه، رحمانی خلیلی، احسان، معظمی، میترا، حسینی‌امین، سیده نرگس. (۱۳۹۱). رابطه اعتماد اجتماعی با گونه‌های شخصیتی (مورد مطالعه استادان، کارکنان و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال). فصلنامه مطالعات فرهنگ - ارتباطات. ۱۳(۱)، ۳۵-۵۷.
- [8] شولتز، دوان. پی و شولتز، سیدنی ال. (۲۰۱۳). نظریه‌های شخصیت. ترجمه سیدمحمدی، یحیی. تهران: نشر ویرایش.
- [9] فیست، جس، فیست، گریگوری جی و رابرتس تامی‌آن. (۲۰۱۳). نظریه‌های شخصیت. ترجمه سیدمحمدی، یحیی (۱۳۹۴). تهران: نشر روان.
- [10] Weinschenk, A. C., & Dawes, C. T. (2019). The genetic and psychological underpinnings of generalized social trust. *Journal of Trust Research*, 9(1), 47-65.
- [11] Guzmán, R., Harrison, R., Abarca, N., & Villena, M. G. (2020). A game-theoretic model of reciprocity and trust that incorporates personality traits. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 84, 101497.
- [12] باقری زبیری، راضیه. (۱۳۹۴). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اعتماد در روابط بین‌فردی با صمیمیت اجتماعی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شهرستان قائم‌شهر در سال تحصیلی ۹۳-۹۲. مجموعه مقالات سومین همایش علمی-پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران.
- [13] محمد علی ناد، هاجر عزیزی، نفیسه مسجدی، (۱۳۹۸). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی، رفتار اخلاقی و احساس گناه با رفتار شهروندی اجباری، فصلنامه روانشناسی، ۲۳(۱)، ۸۳-۹۸.
- [14] شهنسوارانی، امیرمحمد، عشایری، حسن؛ علی‌محمدی، سمیه و سناری کلثوم. (۱۳۹۱). تأثیر استرس بر توجه بینایی انتخابی با نگاه به عامل شخصیتی برون‌گرایی. فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد. ۲۲(۶): ۱-۱۴.
- [15] خدابخش پیرکلانی، روشنگر؛ کلانی، نیلوفر و پیوسته‌گر، مهرانگیز. (۱۳۹۳). رابطه رضایت از زندگی و عوامل برون‌گرایی شخصیت در آزمون‌های نئو و آیزنک در دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه‌های تهران. فصلنامه مطالعات روانشناختی دانشگاه الزهراء. ۱۰(۴): ۱۱۷-۱۰۱.
- [16] احدی، حسن؛ لطفی کاشانی، فرح و باقری نسرين. (۱۳۹۰). رابطه ویژگی‌های شخصیتی (درون‌گرایی و برون‌گرایی) و سلامت روانی با شادکامی. نشریه علوم رفتاری. ۳(۸): ۲۲-۹.
- [17] تاجیک اسماعیلی، سمیه. (۱۳۹۳). میزان و ابعاد اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات رسانه. ۹(۴): ۶۲-۵۵.
- [18] عابدی، قاسم؛ محمدی، اکبر؛ احدی، علیزاده؛ حسینی، هادی و یحیی‌زاده، امید. (۱۳۹۱). بررسی رابطه ابعاد شخصیتی با جنس در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران. ۲۲(۹۸): ۱۲۲-۱۱۴.
- [19] چلبیانلو، غلامرضا و گروس‌فرشی، میرتقی. (۱۳۸۹). رابطه آزمون شخصیتی پنج عاملی (NEO-PI-R) با آزمون (SCL-90-R): نگاهی به قابلیت آزمون نئو در ارزیابی سلامت روانی. مجله علوم رفتاری. ۴(۱): ۵۸-۵۱.
- [20] زارعی توپخانه، محمد؛ زهیری هاشم‌آبادی، علی و صفورایی پاریزی، محمدمهدی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه جنسیت با ابعاد روان‌آزردگی، روان‌گسستگی، برون‌گرایی و رضایت از زندگی. پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده. ۲(۳): ۱۳۲-۱۱۵.

[21] نظامیوند چگینی، زهرا و سرایی، حسن. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر مشارکت زنان شهر تهران در نیروی کار. فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. ۴(۱۵): ۴۵-۱.